

UN RAPORT DIPLOMATIC ÎNTOCMIT DE C. DIAMANDY¹ CU PRIVIRE LA REACȚIA OPINIEI PUBLICE DIN ITALIA FAȚA DE REÎNNOIREA TRIPLEI ALIANȚE DIN 1912

Daniel CREȚU

Abstract

The article is based on a report that is available in „Arhivele Nationale ale României. Directia Arhivelor Nationale Istorice Centrale Bucuresti, Fond Casa Regala, dosar 26/1912, f. 21-28” (Romanian National Archives, National Historical Archives Direction, Royal House Section, file 26/1912, f.21-28)

The document is an interesting and a valuable main source concerning the pre-WWI diplomacy. Constantin Diamandy, the Romanian ambassador in Rome, informed Titu Maiorescu, the Romanian Prime Minister, about the Triple Alliance's renewal and its reaction caused in Italy. Moreover, it reflects the concern caused by the event in the Eastern Europe in general and in Romania in particular. The source is worth studying as it gives an idea about the turmoil that featured the diplomacy during the approached period.

Problema Triplei Alianțe a fost îndelung cercetată²; oameni politici contemporani evenimentelor, istorici și economiști, români sau străini și-au spus cuvântul, la început în presă sau în discuții publice, mai apoi în memorii și, ulterior, în articole, studii și lucrări de sinteză. Tripla Alianță, după cum bine se știe, își are originea în tratatul semnat în 1879 la Viena între Germania și Austro-Ungaria, tratat la care a aderat Italia, în 20 mai 1882. România a fost cel de-al patrulea membru al Alianței, semnând la 18/30 octombrie 1883 un tratat de alianță cu Austro-Ungaria, la care va adera în aceeași zi și Germania. Ideea aderării Italiei la alianța austro-română din octombrie 1883 a apărut în contextul unui amplu proiect de “transformare” a Triplei Alianțe, în sensul extinderii colaborării militare între aliați, prin intermediul unor convenții militare și navale³. Tratatul de aderare va fi semnat la 9 mai 1888. Creat ca parte integrantă celorlalte instrumente ale Triplicei, acordul și prevederile sale urma să greveze asupra Italiei, atâta timp cât se menținea racordată la acest sistem politico-militar.

La 6 mai 1891 s-a produs reînnoirea publică a Triplei Alianțe, cu mai bine de un an înainte de termen. Chiar dacă acordul austro-român expira la 1 noiembrie 1891, odată cu tratatul de aderare a Italiei la acest acord, reînnoirea s-a făcut abia la 25 iulie 1892. Această întârziere se datora faptului că guvernul conservator, aflat la conducerea țării, ignora existența acordului cu Puterile Centrale⁴. La 23 noiembrie și 28 noiembrie au fost semnate actele de aderare ale Germaniei și, respectiv, Italiei.

Desfășurate într-un moment când se contura cel de-al doilea bloc politico-militar, tratativele au dovedit limpede că inițiativa nu a venit din partea României. Însuși regele a avut mari rezerve în privința alianței, datorită contradicțiilor cu Austro-Ungaria, adâncite de evoluția problemei transilvane. În pofida reînnoirii, rezervele diplomației române și cauzele care au determinat-o dovedeau fragilitatea tratatului. Slăbiciunea pactului era subliniată și de păstrarea sa secretă, deoarece publicarea lui ar fi determinat o puternică reacție a opiniei publice. Reînnoirea acestuia prin protocolul din 1886, urmat de notele germană și italiană din 1889, apoi de tratatul din 1902, nu schimbă această constatare.

La 20 aprilie 1901, printr-un memoriu prezentat cancelarului german von Bülow de către Ministrul plenipotențiar al României la Berlin, Alexandru Beldiman, guvernul român a încercat să modifice prevederile tratatului, solicitând extinderea prevederilor de *casus foederis* și pentru eventualitatea unui conflict armat româno-bulgar, dar și posibilitatea încheierii unor tratate separate cu Germania, Austro-

¹ Constantin Diamandy, diplomat român, a îndeplinit funcția de ministru plenipotențiar al României la Sofia, Roma, Petersburg.

² Ș. RĂDULESCU ZONER, *România și Tripla Alianță la începutul secolului al XX-lea (1900-1914)*, Editura Litera, București, 1977; CĂZAN Gh. N., RĂDULESCU ZONER, Ș., *România și Tripla Alianță 1878-1914*, București, 1979; Dinu, Rudolf, *Romanian-Italian Relationship Inside of the Triple Alliance. The 1888 Agreement*, în “Annuario Dell’Istituto Rumeno di Cultura e Ricerca Umanistica di Venezia”, anno II, nr. 2, 2000; DELUREANU, Ș., *L’Italia e l’opinione rumena nei primi anni della Triplice Alleanza*, în „Revue roumaine d’histoire”, an 28, 1984, 4; RĂDULESCU ZONER, Ș., *L’evoluzione des rapports entre la Roumanie et la Triple Alliance durant la crise bosniaque*, în „Revue des etudes sud-est européennes”, 15, 1977, 4; Idem, *Dunărea, Marea Neagră și Puterile Centrale, 1878-1898*, Cluj-Napoca, 1982; SMEDOWSKI, *La Roumanie et la Triple Alliance*, în “Revue d’histoire diplomatique”, Paris, Janvier-Mars, 1937.

³ Apud. R. DINU, I. BULEI, *35 de ani de relații italo-române, 1879-1914. Documente diplomatice italiene*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001, p.10.

⁴ vezi *Istoria românilor*, vol. 7, tom 2, coord. Acad. Gh. PLATON, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 260-261;

Ungaria și Italia. Cancelarul german a respins însă solicitările guvernului român, deoarece nu Germania era cea mai interesată în alianța cu România și nu dorea astfel să-și asume obligații suplimentare. Documentul pe care îl prezentăm provine din Arhivele Naționale ale României Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale București; fond Casa Regală, dosar 26/1912, f. 21-28 și reprezintă un raport al Ministrului plenipotențiar al României la Roma, Constantin Diamandy, trimis lui Titu Maiorescu, care ocupa funcția de președinte al consiliului și ministru de externe. Raportul se referă la cea de-a patra reînnoire a tratatului Puterilor Centrale care a avut loc la 6 decembrie 1912 la Viena însă nu face nici o referire la România deoarece aceasta încheie un nou acord în 27 februarie 1913 și, mai mult decât atât, Constantin Diamandy nu avea cunoștință de existența alianței României cu Triplicea⁵.

Raportul surprinde foarte realist reacția pe care a avut-o opinia publică italiană care a primit această reînnoire “cu rezervă și cu oarecare răceală” dar și comentariile presei aparținând atât opoziției cât și puterii. Indiferent de tabăra din care făceau parte, aceste ziare nu s-au arătat entuziasmate de reînnoirea Triplei Alianțe, considerând că ar fi fost mai bine să se mai aștepte “până ce evenimentele din Balcani vor fi ajuns la o deslegare, astfel ca cele trei puteri aliate să poată să-și dea mai bine seama de interesele lor de acolo”.

Rome 17/30 Decembrie 1912

N. 790

Excelenței sale
Domnului TITU MAIORESCU
BUCUREȘTI

Domnule PREȘEDINTE al CONSILIULUI[de MINIȘTRI],

Reînnoirea însăși a Triplicei nu a produs nici o surprindere; ea era așteptată, deoarece tratatul de alianță – în vigoare până la 28 Iunie 1914 – urma să fie reînnoit înainte de 28 Iunie 1913 și, conform uzului stabilit între Puterile Aliate, acea reînnoire trebuia să intervină câtva timp înainte de termenul hotărât pentru aceasta prin însuși tratatul.

Din convorbirile ce am avut precum și din cele relatate de ziare reiese că istoricul Triplicei ar fi următorul:

Tripla Alianță își are originea în tratatul – semnat la Viena – între Germania și Austria, în anul 1879, și la care a aderat Italia la 20 Mai 1882.

La început, perioada pentru care fusese încheiat era numai de 5 ani. Reînnoit, în Martie 1887 și în Iunie 1891 – în ambele dăți, cu câteva luni înainte de expirarea termenului convenit – tratatul de alianță a fost prelungit la acea epoca pentru 12 ani cu facultatea – de care nu s-a făcut uz – de a fi denunțat după primii 6 ani.

La 28 Iunie 1902, Triplicea a fost reînnoită pentru a 3-a oară la Berlin, cu un an înainte de expirarea pactului, pentru o nouă perioadă de 12 ani (cu aceeași facultate de denunțare după cei dintâi 6 ani), care expira, în mod normal, în 1914.

Puterile aliate urmau însă să procedă la reînnoirea tratatului înainte de 28 Iunie 1913. Reînnoindu-l pentru a 4-a oară, la Viena, încă de la 6 Decembrie 1912 – deci cu 6 luni înainte de termenul normal – Puterile Triplicei se conformau unei tradițiuni stabilite. Totuși, în circumstanțele politice actuale și în ajunul întrunirii Conferinței de la Londra, reînnoirea anticipată a tratatului a putut da acestui act o însemnătate deosebită, tinzând să afirme solidaritatea și coeziunea între Puterile din Tripla Alianță precum și unitatea de interese și de vederi ce există între ele.

Publicarea comunicatului privitor la reînnoirea Triplicei urma să se facă în aceeași zi, în cele trei state aliate. Cum știrea aceasta a fost comunicată ziarelor austriace cu o zi înainte ca ea să fi fost dată publicației în Italia, unele organe de aici și-au exprimat mirarea pentru această indiscrețiune.

Astfel foaia oficioasă “Popolo Romano” relevând această grabă, arăta în mod ironic că “ar exista precum se pare, la Ballplatz un orgoliu care merge întotdeauna puțin înainte, prin exces de prevedere”.

Tripla Alianță s-a reînnoit până în Iunie 1920, dar dacă la acea dată, tratatul nu ar fi denunțat, el își va continua efectele, prin tacita reconducțiune, timp de încă 6 ani. Deși o notă oficioasă italiană arăta că Triplicea nu s-ar fi prelungit decât pentru 7 ani, în realitate ea ar rămâne în ființă – în afară de o denunțare eventuală – timp de 12 ani, adică o perioadă egală de timp ca și mai înainte. Nici o modificare nu s-a făcut, prin urmare, la tratatul de alianță în ceea ce privește durata lui.

De asemenea cuprinsul tratatului nu a fost modificat, cu prilejul recentei lui reînnoiri.

Textul lui a rămas același – astfel cum a fost dat publicației în 1888 – păstrându-și caracterul său defensiv.

⁵Lista oamenilor politici și diplomaților care aveau cunoștință de existența tratatului de alianță cu Puterile Centrale cuprindea pe: D. Sturdza, P.P. Carp, G.Gr. Cantacuzino, T. Rosetti, Take Ionescu, A.Beldiman, Lascar Catargiu, Al. Lahovari, I. Kalinderu, T. Maiorescu. Vezi A. IORDACHE, *Viata politică din România, 1910-1914*, Editura Științifică, București 1972, p.156 ; *Istoria românilor*, vol. 7, tom 2, coord. Acad. Gh. PLATON, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 265.

Clausele tratatului nu au fost întinse și asupra politicii navale a puterilor aliate, precum se manifestaseră oarecare tendințe în Septembrie a.c. când s-a cunoscut intențiunea Franței de a-și concentra forțele navale în Mediterana (a se vedea raportul N. 517 din 10/23 Septembrie a.c.).

Interesele Italiei în Mediterana sporite în urma anexării Libiei, ies deci din cadrul Triplicei. Italia va trebui deci să urmeze și de acum înainte două politici deosebite: una maritimă – Mediterana – sprijinită pe acordurile speciale încheiate de dânsa cu Anglia în 1886, cu Franța în 1900 și 1902 și cu Rusia în 1909; și o altă politică, continentală, bazată pe legăturile de alianță ce o unesc cu Germania și cu Austro-Ungaria.

Aceste îndoite legături internaționale greu de conciliat în anumite împrejurări fac ca politica externă a Italiei să rămâna oarecum echivocă. Pe de altă parte însă această situație a Italiei între aliatele ei din Triplică și “amicțiile tradiționale” cu Puterile din întreita înțelegere îi impune un rol de mijlocitoare firească pentru menținerea păcii între cele două grupări politice europene.

De altfel în ceea ce privește pe Italia, Tripla Alianță și-a schimbat oarecum caracterul ei primitiv, încă din 1897, când relațiunile sale cu Franța au început a se îmbunătăți.

Această alianță prezintă încă, în primul rând pentru Italia o garanție mai mult a menținerii acordului ei special cu Austro-Ungaria relativ la Balcani și la țărmul estic al Adriaticei, adică la Albania.

Reînnoirea Triplicei a fost primită de opinia publică din Italia cu rezervă și chiar cu oarecare răceală. Ea a fost obiectul unor vii critice în presa italiană, mai ales din partea ziarelor aparținând stângei parlamentare.

Însăși presa oficioasă nu s-a arătat entuziasmată de reînnoirea Triplei Alianțe și anunțând acest eveniment s-a mărginit să scoată în relief caracterul defensiv și pacific al acestei alianțe.

Astfel Tribuna de la 9 Decembrie publica următoarea notă oficioasă:

“Știrea reînnoirii Triplei Alianțe nu surprindea pe nimeni.

Ea ne garantează toate interesele și toată siguranța noastră și prin natura sa de alianță definitivă, ea este garanția păcii în Europa. Italia știe că nimeni nu are intenția de a o ataca, dar constituie un mare coeficient de siguranță faptul că se cunoaște că Italia nu este singură ca să-și apere integritatea teritoriilor pe care fâlfâie steagul ei. Așadar, Tripla Alianță nu avea motive ca să fie modificată și ea, ca și în trecut, va căuta pacea și starea defensivă; ceea ce nu exclude – ba, din contră, implică – raporturi bune și cordiale cu Puterile străine alianței”.

Giornale d'Italia organul domnului Sydney Sonnino, șeful partidului liberal și al opozițiunii constituționale, însoțește în numărul de la 9 Decembrie; comunicatul oficial al reînnoirii Triplei Alianțe, cu un articol în care după ce face istoricul Triplicei arăta că în faptul anticipării reînnoirii tratatului, consista întreg caracterul politic al acestui act, deoarece se știa de către toți cum că tratatul va fi reînnoit dar nu înainte de termen. Ziarul crede că această anticipație s-a făcut pentru ca să poată Italia lua parte la aranjarea chestiunilor scoase la iveală de criza balcanică.

Giornale d'Italia zice apoi că Germania și Austria făcuseră demersuri pe lângă Italia de a reînnoi alianța, încă înainte de a începe războiul italo-turc, dar că Italia a declinat această propunere, voind mai întâi să reguleze chestiunea Libiei.

După încheierea păcii, Guvernele aliate au cerut din nou reînnoirea alianței, pentru ca să poată rezolva, de acord, chestiunea balcanică. Guvernul italian a mai întârziat puțin, așteptând să vadă mersul evenimentelor și mai ales desfășurarea chestiunii albaneze. Reînnoirea alianței a fost hotărâtă cu prilejul vizitelor de la Pisa și de la Berlin.

Continuând, organul domnului Sonnino afirmă că Tripla Alianță fiind defensivă și reînnoindu-se fără nici o modificare garantează în mod implicit și integritatea teritoriului libic.

Relativ la chestiunea Orientului, Giornale d'Italia zice că, în caz de schimbare a statut-quo-ului cele trei aliate vor merge de acord și cum acest statu-quo s-a schimbat, cele trei aliate se vor înțelege asupra soluțiunei ce va trebui dată și că se va vedea această înțelegere perfectă dintre Aliate cu prilejul atitudinii Triplicei la Conferința de la Londra.

Mai departe, ziarul opozant adaugă că nimeni în Europa nu a crezut că Italia va ieși din Alianță, dar ceea ce nu se știe încă și ceea ce interesează țara este că nu se cunoaște cum va fi fost hotărât acel quid agendum din Orient. Asupra a doua puncte: Balcanii popoarelor balcanice și independența Albaniei, câte trele statele sunt de acord. Nu se cunoaște încă hotărârea luată asupra delicatei chestiuni a portului sârbesc la Adriatica.

Austria, adaugă organul domnului Sonnino, admite un debușeu sârbesc la Adriatica dar prin mijlocirea unui drum de fer internațional și pe un teritoriu albanez, iar nu pe un teritoriu sârbesc.

“Italia nu are aceleași motive ca Austria de a refuza Serbiei un coridor teritorial până la Adriatica. Înțelege ea oare acum să împărtășească punctul de vedere al aliatei sale și până la ce punct înțelege ea să sprijinească pe aliata sa în pretențiile ei”.

Încheind Giornale d'Italia crede că cele trei puteri doresc să mențină echilibrul european și pacea și să concluzeze, în strâns acord, la rezolvarea crizei orientale. “Străinătatea s-ar înșela – zice Giornale d'Italia – dacă ar crede că reînnoirea Triplei Alianțe este o provocare din partea unui grup de Puteri contra unui alt grup de Puteri. Se cunoaște perfect de bine în toate cancelariile spiritul eminentemente pacific de care este animat Guvernul din Berlin și cel din Roma, spirit pacific care conduce și așa numita “politică internă” a Triplicei, adică înțelegerea între cele trei puteri asupra acelu quid agendum în chestiunea orientală. Italia nu va putea să urmeze decât politica externă ce a dus până acum: politică absolut pacifică și de echilibru între alianțe și amiciții”.

Ziarul Corriere Della Sera din Milano publica asupra reînnoirii Triplei Alianțe un articol al deputatului Torre, care, după ce declara că aprobă alianța, dezaproba totuși anticiparea reînnoirii ei ca nefiind fost necesară.

Domnia sa crede că dacă vechiul pact era de ajuns (și faptul că era de ajuns îl demonstrează reînnoirea lui fără nici o modificare a textului) ar fi fost mai bine să se mai aștepte reînnoirea până ce evenimentele din Balcani vor fi

ajuns la o dezlegare, astfel ca cele trei puteri aliate să poată să-și dea mai bine seama de interesele lor de acolo. Oricum, zice D-l Torre – deoarece Alianța s-a reînnoit să sperăm că poporul italian – a cărui conștiință politică s-a deșteptat în urma evenimentelor din ultimul timp – va ști să-i dea justa ei valoare, mai bine decât i-a dat în cei 30 de ani trecuți.

Autorul articolului crede că reînnoirea aceasta anticipată se datorează situației internaționale prezente și voinței celor trei guverne de a se găsi în condițiuni ca să poată duce o acțiune favorabilă în chestia Orientului.

Deputatul Torre conchide spunând că are speranța că noua alianță va putea rezolva nu numai împărțirile teritoriale dintre popoarele balcanice, dar va da Balcanilor și independența desăvârșită, astfel ca să poată scăpa de “supremația politică și economică pe care vreun Stat din Europa ar putea-o avea asupra lor, în detrimentul altor State. Balcanii trebuiesc deschiși tuturor; trebuiesc organizați în așa mod încât influența și activitatea tuturor Puterilor să fie la fel, fără nici un privilegiu pentru vreuna dintre ele. Și aceasta ar fi în interesul Italiei.”

Domnul Bissolati, șeful socialiștilor reformiști, scrie și *Domnia Sa* în *Il Secolo* din Milano, un articol asupra reînnoirii Triplicei. *Domnia sa* spune că după campania din Libia și după evenimentele din Balcani – cari au demonstrat cât de puțină valoare a avut pactul Triplicei în ceea ce privește interesele italienilor – un tratat de alianță are valoare numai când față de sacrificiile ce le-ar cere și pericolele la care i-ar expune, ar oferi contractanților avantajii egale.

Or, în condițiunile prezente sacrificiile și pericolele ce se ivesc pentru Italia din partea Triplicei, sunt cu mult mai mari, iar avantajul ce oferă Italiei Tripla Alianță, garantându-i imposibilitatea unui conflict cu Austria a pierdut mult din valoare lui, deoarece posibilitatea conflictului este exclusă în urma evenimentelor din Balcani.

Ne-am grăbit, zice D-l Bissolati, să reînnoim tratatul tocmai într-un moment istoric, adică tocmai când marile schimbări, cari se ivesc în condițiunile generale ale Europei, măresc mult pasivul și micșorează activul tratatului, în ceea ce privește interesele italienilor.

De ce s-a reînnoit pactul tocmai în acest moment? Deoarece tratatul expira la 28 Iunie 1914, iar noi am fi putut să-l reînnoim sau să-l desfacem până la 28 Iunie 1913, pentru ce l-am reînnoit, fără nici o schimbare, cu 7 luni înainte de scadență? Aceasta este partea cea mai obscură din procedeuul Guvernului...

În prezent adaugă mai departe liderul socialist, neînțelegerea dintre Austria și Serbia, oricât s-ar vroi să o ascundă cei interesați, constituie centrul situației celei mai tulbure din Europa. Toți aceia care judecă numai după aparență au putut să-și dea seama că chestia portului sârbesc pe Adriatică nu este decât episodul revelator al unui contrast mult mai profund. După cum spuneam și altă dată în coloanele acestui ziar, Imperiul Austriac vede închisă calea sa spre Marea Egee și vede grămădindu-se la hotarele sale multe state slave. Prin forța de atracție ce aceste grămădiri balcanice o au asupra maselor slave din Imperiu, Austria se vede expusă la o criză deocamdată externă dar care mai curând sau mai târziu o va expune la o revoluție internă ce ar schimba bazele fundamentale ale Imperiului. Așadar, politica austriacă caută, din toate puterile sau să paralizeze sau să atenueze efectele războiului din Balcani; ea caută să-și păstreze posibilitatea de a-și redeschide, în orice chip drumul pe care evenimentele balcanice i l-a închis. Prusia a înțeles că acesta este fondul conflictului austro-sârb și mobilizează. Cancelarul Germaniei, ca să avertizeze pe Prusia, bate cu mâna pe spadă.

În asemenea condițiuni, ce rost are reînnoirea Triplicei anticipată? Care alt rost ar putea ea avea dacă nu un semn de forță și de provocare?

În fine, deputatul Barzilai, șeful Partidului Republican, critica în coloanele ziarului *Il Messagero* că, cu toate evenimentele politice petrecute în ultimul timp și cu toate că în Italia situația este schimbată, s-a reînnoit, fără nici o modificare pactul de alianță cu câteva luni înainte de scadență. “Italia reîntărește prin semnătura sa, acest pact, tocmai acum când în cealaltă parte stau Anglia, Franța și Rusia și noua putere balcanică; tocmai acum când, prin constituirea acestei noi puteri, toate cele 20 de milioane de slavi din Imperiul Austro-Ungar tresar și, prin însăși existența lor în monarhie, vor contribui în mod fatal, fie în timp de pace, fie în timp de război la slăbirea Imperiului vecin.”

Europa este într-o situație critică – adăuga Dl Barzilai – în ceea ce privește viitorul și se părea că sub auspiciile pactului în vigoare, criza aceasta s-ar fi putut studia, s-ar fi putut chibzui, mai înainte ca pacturile să se fi reînnoit pe un lung period de ani. S-a făcut tocmai contrariul și nouă nu ne este dat să știm, nu avem dreptul să știm, pentru ce s-a făcut astfel. Noi am uitat – zice deputatul republicanilor – că după ce presa și opinia publică din Berlin și din Viena a avut timp de mai multe luni cele mai insistente manifestații de ură și de dispreț pentru campania noastră din Libia, un om de stat francez a profitat de puțină înțelepciune a unui ambasador italian ca să facă să vibreze coardele moarte ale patriotismului parlamentar, trecând peste marginile cele mai elementare ale raporturilor internaționale. Și mai știm că acel incident, născut în prezența aceluși diplomat, care era simbolul, apostolul și răzbuțătorul alianței noastre cu Imperiile centrale, a putut să paralizeze efectele unei îndelungate munci, bucurând pe cei cărora le aduseseră beneficii largi. Dar de câte ori politica noastră externă nu ar fi trebuit să-și schimbe drumul, dacă în urma unor astfel de întâmplări diriguitorii ei ar fi lăsat-o să-și schimbe calea?

Domnul Barzilai încheie cu următoarele cuvinte: “Nu putem aproba reînnoirea anticipată și fără modificări a tratatului Triplicei, o asemenea reînnoire fiind exclusă chiar și de bătrânii tichinitori ai tratatului care îl susținuseră în timpurile cele mai grele. Ei înșiși susțineau, prin presă, că dacă se va ajunge la o reînnoire a pactului, va trebui să se chibzuiască bine, folosindu-ne de timpul ce aveam înaintea noastră și căutând să se aducă tratatului modificările ce ni le-ar fi dictat experiența. Nu putem aproba reînnoirea, în condițiunile în care ea s-a făcut atunci când întreaga opinie italiană știe că, în urma evenimentelor petrecute, am fi putut să ne tocim și să consimțim la reînnoirea pactului numai cu un preț bun”.

În fine, pentru a cita și opinia unui organ al socialiștilor revoluționari, ziarul Avanti, după ce atacă Austria, care prin atitudinea ei războinică, manifesta dorința de a târâ Italia în aventura antislavă, conchide cu următoarele cuvinte: “Credem că va fi imposibil Dlui Giolitti precum și oricăruia dintre succesorii săi în timpul septenatului Triplicei reînnoite de a sili pe soldații italieni să combată dincolo de Isonzo, sub steagul bătrânului călău.”

Este de observat în această privință că, pe când mai înainte partidul socialist italian – potrivit din principiu oricărui război – se arăta favorabil Triplei Alianțe, socotind-o ca o garanție a păcii, în ultimul timp, din cauza măsurilor militare luate de Austro-Ungaria în fața crizei balcanice, precum și din cauza temerii ivirii unei complicațiuni, partidul socialist și-a schimbat vederile asupra Triplicei și în special, atitudinea lui față de Austria.

(ss) Constantin Diamandy

ARHIVELE NAȚIONALE ALE ROMÂNIEI. DIRECȚIA ARHIVELOR NAȚIONALE ISTORICE CENTRALE BUCUREȘTI.
FOND CASA REGALĂ, DOSAR 26/1912, F.21-28